

Görkəmli alimin şer dünyası

HAMLET İSAXANLININ "TƏZADLAR" I BARƏDƏ DÜŞÜNCƏLƏR

Bu yaxınlarda tanınmış yazıçı, tərcüməçi-alim, professor Zeydulla Ağayevin stolunun üstündə gözəl tərtibatlı bir kitab gördüm və nəfis şəkildə çapdan çıxmış bu toplu ilə maraqlandım. Professor marağımı sezib "Hamletin kitabıdır, götür oxu..." deyə bildirdi. Kitabı oxudum və təəssüratlarımı hörmətli oxucularla bölüşdürmək qərarına gəldim.

Bəri başdan qeyd edim ki, son illərin ədəbi əsərləri sırasmda poetik duyumu, emosional təsiri və bədii-estetik zənginliyi ilə seçilən nümunələr az deyil. Və belədə Sevinirsən ki, ədəbiyyatımız öz ideya, məzmun yeniliyi, dolğun və həyati dəyərləri, səs-küylü, təzadlı, ziddiyyətli prosesləri ilə birgə irəli gedir. Hamlet İsaxanlının "Təzadlar" şerlər toplusunu oxuyandan sonra bu qənaətim daha da möhkəmləndi. Kitaba toplanmış şerlər və tərcümələr müəllifin istedadından, poetik şer dünyasından xəbər verir, onun zəngin bədii təxəyyülündən süzülən lirik, ibrətamiz duyğularını əks etdirir.

"Zərif harmoniya hissi riyaziyyatçını bəstəkar, yaxud şairlə qohumlaşdırır. Pifaqor ədədlər nisbəti ilə musiqi ahəngini kəşf etmişdi. Rübailər ustası Ömər Xəyyam ciddi riyazi əsərlər yazmışdı... Bu anımları şöhrətli riyaziyyatçı Hamlet İsaxanlı poeziyası doğurdu. Onun şer sənəti indiyə qədər nəşr edilməmiş qalırdı. Rektor olduğu Xəzər Universitetində, həqiqətən, coşğun fəaliyyətinə qapılıb. "Xəzər" təhsil, elm ocağı artıq dünya ölçüsündə tanınır: biz bundan qürur duyuruq!.. "

Bu sətirlər professor **Camal Mustafayevin** kitaba yazdığı ön sözdən götürülüb. Hamlet müəllimin çoxcəhətli elmi yaradıcılığı var. Onun riyaziyyat, fəlsəfə, tarix, ədəbiyyat və musiqi sahəsindəki bilgiləri bədii-estetik təxəyyülünü bir qədər də zənginləşdirib, ona incə, həssas və poetik şer duyğuları bəxş edib. Bu mənada alim-şairin poeziya yaradıcılığı diqqətə layiqdir.

Hamlet İsaxanlının poeziyasında diqqəti çəkən əsas cəhətlərdən biri də onun şer üslubunun bənzərsizliyi, sadəliyi və şirinliyidir.

**Səni sevdim gündən -günə
daha dolğun, daha incə,
Düşünmədən, daşınmadan,
bər-bəzəksiz, çox sadəcə.
Səni sevdim yerə həsrət yağış kimi,
leysan kimi,
Səni sevdim gözəlliyə heyran olan
insan kimi.
Sadəcə, çox sevdim səni,
Səni sevdim çox sadəcəf...**

Sevgi, Güzəllik və İnsan!

Müəllifi dünyəvi aləmə bağlayan, onu yaşadan bunlardır! Burada lirik qəhrəmanlar sevən və seviləndir. Sevən "Mən" seviləni sadəcə "güzəlliyə heyran olan insan kimi" sevir və bununla da öz həqiqi insani duyğularını, saf sevgisini "bər-bəzəksiz" ifadə edir. Şairin şerlərində azərbaycanlı mənəviyyatının işıqlı və kölgəli məqamlarını təsvir edən, simvolikadan, romantizmdən uzaq psixoloji, dini-tarixi cizgilər görmək mümkündür. Müəllif dərin müşahidə qabiliyyəti, güclü bədii duyumu vasitəsilə həyat notlarını ədəbi fakturaya çevirə bilir və nəticədə incə lirizm yaradır. Bu baxımdan kitabda verilmiş "Güzəldir", "Sevənlərə", "Görüş yerimiz", "Hicran", "Susma, danış, ay ana!", "Dünya", "Uşaqlıqda qalan buludlar", "İşıq və qaranlıq" kimi nümunələr maraqlı doğurur. Bu şerlər mövzusunda görə nə qədər müxtəlif olsa da, onları bir xətt birləşdirir: insanlıq sevgisi. Məncə, şairin xoşbəxtliyi ondadır ki, bütün ziddiyyət və təzadlarına, əzab-əziyyətlərinə və sevincinə baxmayaraq, o, bu sevgidən doymur, bu sevginin yanğısıyla yaşayır. Amma şair elə-belə yaşamaq istəmir, həyatın İnsan qarşısına qoyduğu çoxsaylı, təzadlı suallara cavab tapmaq istəyir. İnsan övladı üçün daim narahatlıq keçirən müəllif sanki demək istəyir ki, "haqqı nahaqqa satmayın, ay Allahın bəndələri". Bu çağırış, bu haray şairin humanist təbiətindən irəli gəlir və bütövlükdə kitabın ana qayəsini təşkil edir.

*...Haqq-ədalət ölməsə də.
Sarsılarmış, incələrmiş...
Doğru yolun hökmü ağır,
Addımbaşı döngələrmiş...
Qəm yağışı və çal-çağır
Bir-birinə tən gələrmiş...*

Onun "təzadlar"ında yaratdığı həyat lövhələri həm böyük sevgini, həm də böyük kədəri eyni dərəcədə tərənnüm edir, insanı heyrətə gətirən, onu sarsıdan və həm də onu məmnun edən duyğular lirik sətirlərə dönür. Və əslində bu sətirləri oxuyan adam onu özününkü hiss edir, doğma sayır. Bu sətirlərin əsasını şairin gördüyü, duyduğu, hər gün yaşadığı gerçəkliklər təşkil edir. Həyat həqiqətləri isə bədii sözə çevriləndə daha oxunaqlı, yaddaqalan olur. Hamlet İsxanlının şer dünyasını mənalandıran da məhz budur.

Hamletin bütün şerlərinin ruhu İnsanla, onun sevgisi, sevinci və kədəri ilə bağlıdır. Bu amil onun tərcümə etdiyi klassik rus ədəbiyyatı nümayəndələrinin - Jukovski, Tütçev, Qumilyov, Axmatova və başqalarının əsərlərində də öz əksini tapır.

Bədii tərcümə çətin sənətdir. Bədii tərcümə mexaniki iş deyil, yaradıcılıqdır. Tərcüməçi gərək bədii güzəlliyi dərindən duysun, qəlbinin istisini, ehtiraslarının gücünü və deməli, bütün ziyasını tərcümənin bitkin çıxmasına həsr etsin. Hamlet

müəllimin tərcümələrində bədii söz və ifadə ilə, mürəkkəb psixoloji deyim tərzləri və idiomlarla adi söz və söz birləşmələri arasındakı fərq aydınca görünür. Ozü də o, həm şair, həm də tərcüməçi kimi buna müvəffəq ola bilib. Çünki H.İsaxanlı orijinaldakı əsərin ruhunu, əsas ideyası və məzmununu tuta bilib, onu düzgün və bədii keyfiyyətlə ifadə etməyi bacarıb. Buna görə də bəzən onun tərcümələrində bu və ya digər söz yerində olmur, yaxud qafiyələr üst-üstə düşür. Lakin bundan fikrin, ideyanın dolğunluğuna zərər qədər xələl gəlmir. Tərcümə işi həm də məfkurəvi mübarizə sahəsidir və son illər bu sahədə seyrəlmə müşahidə edil-məkdədir. Bu baxımdan "Təzadlar" kitabında verilmiş tərcümə əsərlərini təqdirə layiq hadisə kimi qeyd etmək olar. Əlbəttə, dünya ədəbiyyatının incilərini dönə-dönə dilimizə tərcümə etmiş korifeylərimiz vaxtilə etdikləri bədii tərcümə əsərləri ilə ədəbiyyatımıza misilsiz xidmətlər göstərirlər. Tərcümə olunmuş əsərlər ədəbi mirasdır, biz onlardan faydalanırıq, öyrənirik. İnanmaq istərdim ki, gökəmli alimimiz, incə ruhlu şair Hamlet İsaxanlı da tərcümə sahəsində daha sanballı xidmətlər göstərəcək, dünya ədəbiyyatının ən dəyərli nümunələrini dilimizə çevirəcək, bizi yeni-yeni kitabları ilə sevindirəcəkdir.

Kamran NƏZİRLİ
(«Yeni əsr» qəzeti, 23 sentyabr 2003)